

ШАНУВАННЯ З НАГОДИ 85-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ЕТНОЛОГА З ПІДЛЯШШЯ ІВАНА ІГНАТЮКА

Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України, колеги, друзі щиро вітають відомого дослідника народної культури Івана Ігнатюка з ювілеєм і бажають здоров'я та довгих років життя, добра, благополуччя.

20 жовтня 2013 року виповнилося 85 років знаному громадському діячеві, поетові, краєзнавцеві, збирачеві та дослідникові традиційної культури українців Підляшшя І. Ігнатюку. Він народився 1928 року в с. Данці Володавського повіту Люблінського воєводства Польщі в сім'ї незаможних українських селян Степана й Анни Ігнатюків. Навколо містечка Володави розкинулася ціла смуга поселень з українським населенням, яке проживало там віддавна.

Постійна матеріальна скрута (а Іван був старший із трьох синів) змушувала хлопця

підробляти. Улітку він випасав худобу, а взимку навчався: чотири роки — у рідному селі, у 1944 році закінчив 7 класів початкової школи в Славатичах, згодом (1947) — Володавську загальноосвітню гімназію. «Іди, Іване, вчися, — казала мати, — бо ти від малого любиш читати і писати, може з тебе будуть люди... Землі у нас дуже мало та на вас трьох не вистачить, щоб на ній господарювати». Родину Ігнатюків дивом оминули трагічні події депортації українців 1944–1946 років у Радянську Україну та акції «Вісла» (1947), коли українське населення Південного Підляшшя примусово переселяли на північні землі Польщі.

У 1947 році юнак брав активну участь у молодіжному русі — очолив Володавське правління Спілки польської молоді. У 1949-му працював у Томашеві Люблінському, де й одружився. Подружжя виростило п'ятеро дітей, має восьмеро онуків і четверо правнуків. На жаль, дружина пана Івана померла 2007 року.

У 1953 році родина переїхала до Любліна, де І. Ігнатюк до 1957-го працював у воєводському комітеті Польської робітничої партії. Він заочно здобув освіту в Люблінському економічному технікумі ім. Феттера (1964), займався активною культурно-просвітницькою роботою серед українців. Завдяки його зусиллям у с. Коденець було організовано драмгурток, який, інтегруючи місцеву громадськість, давав їй єдину можливість для спілкування з українською культурою. Водночас І. Ігнатюк був одним з організаторів і засновників воєводського правління Українського суспільно-культурного товариства в Любліні та повітових правлінь у Володаві й Білі-Підляській. Підтримуючи всі прогресивні починання членів правління, спрямовані на культурно-національне відродження, збереження духовної спадщини української спільноти, І. Ігнатюк ініціював прове-

дення численних мистецьких імпрез, зокрема був організаційним керівником та учасником ансамблю пісні й танцю Українського суспільно-культурного товариства. Свого часу концерти колективу, що пропагував українську пісню, з великим успіхом проходили не тільки в регіоні, а й у всій Польщі.

Власне родинні цінності спонукали дослідника до вивчення традиційної культури українців у Польщі.

Сам пан Іван згадує: «У 1968 році брав я участь у весіллі мого наймолодшого брата Маріяна в селі Данцях. Те весілля проходило із захованням звичаїв і обрядів українського підляського весілля. Подумав я тоді, що треба записати звичаї й обряди весілля, бо вони із часом загинуть безповоротно. У 1970 році позичив я магнітофон “Тонетка” і в серпні, під час відпустки, почав я записувати підляське весілля». Уже тоді дослідник застосовував етнографічну методику фіксації матеріалу, бо й сам зазначив, описуючи весілля, що звичаї й обряди весілля записав він «від своєї мами — Анни Ігнатюк, родом із села Красівка, гміна Володава, рік народження 1905, від своєї дядини теж — Анни Ігнатюк (1911 р. н), і від найстарішої жительки сусіднього села Чепутка — Анастасії Олещук (р. н. 1895)».

Після запису весільних обрядів І. Ігнатюк вирішив дослідити й зафіксувати всі компоненти народної культури. Починаючи від сімейних обрядів народження дитини, одруження й поховання, він описав і проаналізував особливості календарних звичаїв та обрядів, вірувань. Зібрав великий матеріал з народного одягу українців Підляшшя, який увійшов до низки міжнародних видань, зафіксував типи народного житла, простежив зміни в народній культурі в повоєнний час, багато уваги приділив вивченню домашнього начиння, декоративно-прикладному мистецтву, зокрема характеристиці вишивки українців, виробів лозоплетіння, із соломки та інших матеріалів.

З придбанням фотоапарата об'їздив усі українські села й уклав унікальну колекцію фотознімків багатьох явищ народної культу-

ри, що є цінним доробком у галузі візуальної антропології. Він цікавився збереженням підляських діалектів, народної пісенності. У його записах понад півтори тисячі обрядових і родинно-побутових пісень, багато казок. Власноруч записані етнографічні матеріали І. Ігнатюка становлять одинадцять томів. Більшість із цих збірок дослідник передав на збереження до Архівних наукових фондів рукописів та фонозаписів Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України (далі — АНФРФ ІМФЕ). Чимало етнографічних матеріалів він передав Музею Люблінського села (Польща). Зібраннями І. Ігнатюка послуговуються в Музичній академії у Львові, де також зберігаються його записи.

З-під пера дослідника вийшло чимало публікацій українською і польською мовами про традиційну культуру українців Підляшшя. Зокрема, у 2009 році він підготував книгу «Звичаї й обряди люду Південного Підляшшя» (польською мовою). І. Ігнатюк відомий також як перекладач, оскільки багато записів українських казок переклав польською. Його численні статті опубліковані в таких відомих часописах і щорічниках, як «Український календар», «Над Бугом і Нарвою», «Український альманах», «Przegląd Prawosławny», «Twórczość Ludowa», «Podlaski Kwartalnik Kulturalny» та ін. У них уміщено понад 30 статей І. Ігнатюка, а в тижневику «Наше слово» — понад 200 статей. З 1998 року й понині він є кореспондентом двомісячника «Над Бугом і Нарвою», органу Союзу українців Підляшшя в м. Більську Підляському. Знаний дослідник співає і пише вірші. Щоб заохотити молодих поетів до написання віршів рідною мовою, І. Ігнатюк спільно з поетом І. Киризиюком створили літературний альманах «Наш голос».

У першій половині ХХ ст. українська мова на Південному Підляшші була в загальному вжитку. І. Ігнатюк згадує: «Я, поки не пішов до школи, не знав польської мови. Мій батько до смерті її не навчився і розмовляв тільки українською говіркою. Ця говірка, українська

народна культура, зокрема місцевий фольклор, мали великий вплив на мою українську національну свідомість». Дослідник прагнув задокументувати «чисті» залишки діалектів краю та український фольклор. Захоплений цією ідеєю, етнолог провів велику польову роботу з нагромадження автентичного матеріалу. Його вирізняло особливо чуйне ставлення до народної спадщини, адже своє головне завдання він убачав у максимальній повноті представити духовну культуру української спільноти. Так поступово, крок за кроком, залежно від життєвих обставин, збирач реалізовував свою власну життєву програму. Разом з експедиційними виїздами практикував стаціонарне обстеження населених пунктів південної частини Підляшшя. Об'єктом досліджень стали села Докудово, Бокинка, Матяшівка, Межилистя, Заболоття, Янівка, Чепутка, Данці, Ганна, Красівка та ін. За тридцять років І. Ігнатюк зафіксував надзвичайно багатий і різноманітний у жанровому плані матеріал пісень, згромадив значну кількість записів із традиційного побуту, звичаїв і обрядів на трьох магнітофонних плівках і двадцяти шести касетах, що містять унікальні свідчення архаїчної традиційної культури українців терену.

На основі зафіксованого паремійного матеріалу постала збірка «Прислів'я, приказки, загадки з Підляшшя» (1983). У передмові збирач зазначив, де він збирав матеріали: «Частково від поета Степана Сидорука із села Ставкі над Бугом, багато запам'ятав я з дитинства. Всі приказки і прислів'я, які подано з с. Данці без прізвища, я чув од свого батька Степана, тітки Марини, дядька Ядама, сусідів: Михайла Павліка і Петра Ігнатюка та інших жителів мого рідного села Данці». Подано 180 паремій і 21 загадка.

У дослідницькому доробку І. Ігнатюка цікавою є насичена фактичним матеріалом історико-краєзнавча розвідка «Підляшшя і підляшчуки» (датована 1985 р.). Вона існує в кількох варіантах, де стисло викладено матеріал про історію регіону, населення та його

долю. Автор подав коротку характеристику території, мешканців регіону, антропологічні відомості, порушив питання віросповідання, діалектних особливостей мови, національної свідомості. Дослідник у загальних рисах описав будівництво житла, зупинився на інтер'єрі хати, докладно розглянув жіночий і чоловічий одяг, подав його назви, акцентуючи увагу на спільних і відмінних особливостях мешканців північної та південної частини терену, а також інформацію про обрядово-звичаєву культуру й народнопоетичну творчість, маючи на меті привернути увагу широкого загалу до багатой і самобутньої духовної культури українського населення Підляшшя.

Дослідник підготував бібліографічний покажчик з народознавства «Матеріали до бібліографії Підляшшя і Холмщини» (1985). Використавши тематичний принцип, ретельно згрупував матеріал за невеликими розділами: «Історія», «Відомі постаті», «Етнографія і фольклор», «Народні майстри» та ін. [АНФРФ ІМФЕ, 14-3, од. зб. 1378].

Важливу роль у становленні методики дослідницької роботи І. Ігнатюка відіграла тісна співпраця з Люблінським регіональним відділом Польського народознавчого товариства, членом якого він став у 1973 році. Визнанням його внеску в збереження, дослідження та пропаганду народної творчості стало нагородження відзнакою Міністерства культури Польщі — Заслужений діяч культури (1985), а громадська діяльність була відзначена державними нагородами — Золотим хрестом Заслуги (1971), Кавалерським хрестом Ордена Відродження Польщі (1979).

Відзначаючи наукову вартість колекції зібраного, слід наголосити, що І. Ігнатюк своєю подвижницькою і благородною працею зробив цінний внесок у збереження традиційної спадщини українського народу.

Сердечні вітання славному ювілярові і найкращі побажання від Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського.

Колектив ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України